

КУДРЯВЦЕВ О. Ю., кандидат політичних наук, доцент

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ ЯК ІМПЕРАТИВ ПАРТИСИПАТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Якщо прослідкувати за дослідницькою розробкою явища участі громадян у творенні політики, необхідно зауважити, що аж до кінця 60-х рр. ХХ ст. політична участь описувалася в суспільно-політичних науках переважно як участь у виборах і, опосередковано, в державному управлінні. Американський соціолог Х. Макклоскі, наприклад, визначає політичну участь як «... ту добровільну діяльність, за допомогою якої члени суспільства беруть участь у виборі правителів і, прямо або побічно, у формуванні державної політики» [1, с. 101]. Нині переважною більшістю соціальних теоретиків різних напрямів політична участь розглядається значно ширше і визначається як залучення членів суспільства в існуючі політичні відносини і структуру влади.

Відповідно, ідея широкої громадської участі виступає інтегральною характеристикою демократії участі, що являє собою свідому, активну участь громадян у формуванні, виробленні та, певною мірою, реалізації державно-управлінських рішень. Але повної та завершеної форми партисипативної демократії дуже складно досягти, бо завжди існує частина населення, яка не бере участь у процесах вироблення та прийняття рішень. Для становлення демократії участі потрібні постійні зусилля, ресурсні та часові витрати окремих громадян, які реалізовували б на практиці різні форми громадської участі.

З позицій італійських дослідників, громадська участь закономірно

розглядається як «безперервний процес взаємодії громадськості з органами влади, відповідальними за підготовку, прийняття та виконання рішень» [2, с. 12], що охоплює засоби, які сприяють розумінню проблем, інформування громадськості, вивчення громадської думки, пріоритетів та переваг, на які орієнтуються громадяни у своєму ставленні до влади.

На думку дослідниці М. Холмської, ідея громадської участі означає включення керованих в управління (в обговорення та розробку політичних, соціально-економічних, культурних програм і проектів), вплив на прийняття рішень та контроль за їх виконанням. У межах цього визначення фактично йдеться про рівень самоорганізації громадськості на «низовому» (місцевому) рівні. Так, наприклад, навіть у країнах зі стабільною демократичною системою, за допомогою громадської участі може компенсуватися неефективність системи представництва у забезпеченні реалізації спільних інтересів, рівності громадян та їх доступу до впливу на політичний процес.

Коли говорять про громадську участь, насамперед мова йде про реальну можливість громадян публічно висловлювати свою позицію, а подекуди й відстоювати її, консолідуючись з однодумцями з метою обміну думками, пропаганди своїх поглядів та ефективного здійснення організаційного впливу на органи влади. Іншими словами, принцип громадської участі полягає в тому, що інтереси всіх верств населення через участь громадськості повинні бути представлені в політичному процесі та враховуватися при підготовці та прийнятті владних рішень. Саме в такому контексті найчастіше розглядає громадську участь сучасна західноєвропейська політична думка. Звідси природним чином випливає, що ідея громадської участі, осмислена як децентралізація та перерозподіл політичної влади, зустрічає в тій чи тій формі опір з боку самої влади. Цьому опору сприяє і те, що самі громадяни та їх асоціації не завжди здатні до дієвої громадської участі.

Громадська участь особливо важлива при вирішенні локальних проблем, що стосуються, наприклад, охорони здоров'я, стану навколишнього середовища, шкільної та дошкільної освіти, рівня зайнятості тощо, до розгляду яких політики та державні чиновники в своїй більшості підходять, не маючи детальної інформації та не відчуваючи конфлікт «зсередини». У кожному разі перерозподіл влади відбувається завдяки тому, що громадяни беруть на себе відповідальність влади, а не через те, що можновладці вирішили поділитися владою.

Участь громадян в управлінні публічними справами в демократичних державах не може обмежуватися їхньою участю лише у виборах до вищих органів влади та органів місцевого самоврядування. Якщо при розгляді феномена політичної участі голосування на виборах зазвичай розглядається як центральний, основний спосіб, то при використанні поняття «громадська участь», голосування вважається «однією з найменш дієвих форм участі». Важливо, щоб активність громадян не трактувалася лише як електоральна участь, яка обмежується тільки голосуванням на виборах. Електоральна участь, на думку французького соціального теоретика П. Рознавалова, особливо в умовах поляризованого суспільства не здатна повністю висвітлити стан демократичного розвитку так само, як і не може виступати єдиним вихідним джерелом демократичної влади [див.: 3].

Громадська участь передбачає розвиток саме міжвиборчих інституційних форм включення громадян у процес прийняття широкого спектру державно-управлінських рішень, які стосуються соціальних, економічних та культурних проблем. Відсутність цього сприяє лише відчуженню людей від політики. В такому випадку суспільне незадоволення, ймовірність протистоянь та конфліктів будуть лише зростати. Більшість дослідників сходяться на думці, що різноманітні

прояви протестної та неконвенційної поведінки громадян, що часом не є контрольованими ані з боку влади, ані з боку самих учасників цих заходів, спричинені відсутністю можливостей інституційного вивільнення та реалізації своїх інтересів, демонстрації своїх позицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. International Encyclopedia of the Social Science. New York, 1968. P. 101.
2. Афонін Е. А., Гонюкова Л. В., Войтович Р. В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. К. : НАДУ, 2005. 250 с.
3. Першин П. Ковачич. Кризис западной демократии. URL : http://ruskline.ru/analitika/2009/12/10/krizis_zapadnoj_demokratii/.